

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.4.37>

REŻIMY KWARANTANNY I ANTYEPIDEMIOLOGICZNE JAKO ODMIANY SPECJALNYCH REŻIMÓW PRAWNYCH W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM

Oleg Levitskyi

aspirant Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-7692-6182

LevitckiyOleh2020@gmail.com

Adnotacja. W artykule omówiono miejsce kwarantanny i antyepidemiologicznych reżimów prawnych jako odmian specjalnych reżimów prawnych w prawie międzynarodowym. Dokonuje się przeglądu specjalnych reżimów prawnych opartych na umowach międzynarodowych, konwencjach, porozumieniach lub decyzjach organizacji międzynarodowych. Można je wprowadzić w takich dziedzinach, jak handel międzynarodowy, transport morski i lotniczy, ochrona praw człowieka, konflikt zbrojny, przestrzeń kosmiczna, środowisko i inne. Stwierdzono, że środki przeciwepidemiologiczne i kwarantanny w prawie międzynarodowym są niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia publicznego. Muszą być jednak rozsądne, proporcjonalne i zgodne z międzynarodowymi standardami i zasadami. Kraje muszą współpracować ze sobą oraz z organizacjami międzynarodowymi, takimi jak WHO, w celu wymiany informacji, koordynowania środków i zapewnienia skutecznej reakcji na zagrożenia epidemiczne.

Słowa kluczowe: specjalne reżimy prawne w prawie międzynarodowym, reżim kwarantanny, reżim antyepidemiologiczny.

QUARANTINE AND ANTI-EPIDEMIOLOGICAL REGIMES AS VARIETIES OF SPECIAL LEGAL REGIMES IN INTERNATIONAL LAW

Oleg Levitskyi

Postgraduate Student of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-7692-6182

Levitckiyoleg2020@gmail.com

Abstract. The article examines the place of quarantine and anti-epidemiological legal regimes as types of special legal regimes in international law. A review of special legal regimes based on international treaties, conventions, agreements or decisions of international organizations is conducted. They can be introduced in areas such as international trade, sea and air transportation, protection of human rights, military conflict, space, environment and others. It is concluded that anti-epidemiological and quarantine measures in international law are important for ensuring safety and protecting the health of the population. However, they must be justified, proportionate and comply with international standards and principles. Countries should cooperate with each other and with international organizations such as WHO to share information, coordinate activities and ensure an effective response to epidemic threats.

Key words: special legal regimes in international law, quarantine regime, anti-epidemiological regime.

КАРАНТИННИЙ ТА ПРОТИЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ РЕЖИМИ ЯК РІЗНОВИДИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Олег Левицький

аспірант Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-7692-6182

Levitckiyoleg2020@gmail.com

Анотація. У статті розглядається місце карантинного та протиепідеміологічного правових режимів як різновидів спеціальних правових режимів в міжнародному праві. Проводиться огляд спеціальних правових режимів, заснованих на міжнародних договорах, конвенціях, угодах або рішеннях міжнародних організацій. Вони можуть введені у сферах сфери, як міжнародна торгівля, морські та повітряні перевезення, захист прав людини, воєнний конфлікт, космос, навколишнє середовище та інші. Робиться висновок, що протиепідеміологічні та карантинні заходи в міжнародному праві мають важливе значення для забезпечення безпеки та захисту здоров'я населення. Однак вони повинні бути обґрунтованими, пропорційними та відповідати міжнародним стандартам та принципам. Країни повинні співпрацювати між собою та з міжнародними організаціями, такими як ВООЗ, для обміну інформацією, координації заходів та забезпечення ефективного реагування на епідемічні загрози.

Ключові слова: спеціальні правові режими в міжнародному праві, карантинний режим, протиепідеміологічний режим.

Міжнародне право визнає і захищає права та обов'язки держав, а також регулює взаємини між ними. Однак існують ситуації, коли звичайне міжнародне право не вистачає для вирішення особливих питань або в ситуаціях, що потребують особливих заходів. У таких випадках використовуються спеціальні правові режими, які надають додаткові правила та процедури для конкретних сфер міжнародних відносин.

Спеціальні правові режими можуть бути створені на основі міжнародних договорів, конвенцій, угод або рішень міжнародних організацій. Вони можуть включати в себе такі сфери, як міжнародна торгівля, морські та повітряні перевезення, захист прав людини, воєнний конфлікт, космос, навколишнє середовище та інші.

Одним з найвідоміших інституцій щодо ініціалізації запровадження спеціальних правових режимів є Світова торговельна організація (СТО). СТО регулює міжнародну торгівлю та забезпечує розробку і дотримання правил щодо тарифів, ввезення-експорту товарів, антидемпінгових заходів та інших питань, пов'язаних зі світовою торгівлею. Членство в СТО надає державам можливість користуватися спеціальними торговельними перевагами та захистом від недобросовісної конкуренції.

Інший приклад – Римський статут Міжнародного кримінального суду (МКС). МКС створений для розслідування і притягнення до відповідальності осіб, які вчинили найважливіші злочини проти міжнародного права, такі як геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії. Цей режим надає можливість притягати винних осіб до судової відповідальності там, де внутрішні суди не можуть або не хочуть це зробити.

Ще одним важливим спеціальним правовим режимом є режим міжнародних прав людини. На цьому режимі засновані різноманітні міжнародні договори та декларації, які гарантують захист прав людини та свобод усіх людей незалежно від їхньої національності, раси, статі, релігії тощо. Цей режим передбачає механізми звернення до міжнародних органів, таких як Європейський суд з прав людини чи Комітет з прав людини ООН, для захисту прав людини та вирішення спорів у цій сфері.

Спеціальні правові режими в міжнародному праві доповнюють і уточнюють загальноприйняті норми міжнародного права. Вони відображають потребу в спеціальному регулюванні певних сфер міжнародних відносин, забезпечуючи захист прав та інтересів держав і їхніх громадян. Створення та дотримання таких правових режимів є важливою складовою міжнародного правопорядку та сприяє розвитку співробітництва та взаєморозуміння між державами.

Проблемам забезпечення спеціальних правових режимів приділяли увагу відомі вчені як теорії права, так і галузевих наук, зокрема: С.С. Алексєєв, М.І. Байтін, Д.М. Бахрах, В.В. Белєвцева, В.М. Горшенєв, В.Б. Ісаков, А.М. Колодій, О.В. Малько, М.І. Магузов, В.Я. Настюк, С.П. Погребняк, П.М. Рабінович, О.С. Родіонов, І.С. Самощенко, О.Ф. Скакун, І.О. Соколова, Ю.О. Тихомиров, Є.О. Харитонов, Е.Ф. Шамсумова та інші. Та незважаючи на цю обставину, категорія правові режими забезпечення здоров'я населення сьогодні залишаються малодослідженими як на міжнародному, так і на національному рівні.

Для глибокого та повного розуміння спеціальних правових режимів як соціально-юридичного явища необхідно враховувати їх історичні аспекти формування та розвитку. Від самого початку існування людства, люди стикалися з недосконалістю умов свого життя. Історія знає безліч прикладів, які підтверджують це: військові конфлікти, природні катаклізми, епідемії та пандемії – всі ці події ставили під загрозу існування народів та цивілізацій.

Протягом двадцятого століття, що тільки що минуло, відбулися численні природні та техногенні явища, які вплинули на світову ситуацію. Зокрема, війни цього періоду пройшли через значні зміни у соціально-політичному аспекті, військово-технічному прогресі, характері зброї, масштабах конфліктів та їх впливі на суспільне життя. Деякі дослідники стверджують, що ці зміни відіграли суттєву роль у зміні характеру війн і їх наслідків (Кузніченко, 2019). Цей період часу також був насичений природними явищами, стихійними лихами, епідеміями.

Навіть у наші дні загроза нормальному і безпечному існуванню людства залишається актуальною. Люди все більше усвідомлюють наближення можливої катастрофи і ризикують задуматися про своє майбутнє. Існує безліч причин для таких переживань: наявність ядерної загрози, діяльність міжнародного тероризму, потенційні екологічні катастрофи, пандемії, епідемії та епізоотії. Фінансова та економічна криза також суттєво впливають на стабільність у світі.

Концепція надзвичайних адміністративно-правових режимів зародилася в умовах суспільства, де вже враховувалися основні поняття щодо захисту інтересів та прав людини. При розробці будь-якої правової концепції філософські теорії та погляди на розглядану проблему мають велике значення. Великі кроки в пізнанні державно-правових явищ були зроблені в політико-правових ученнях давніх мислителів, таких як Арістотель, Платон і Цицерон. Основною функцією держави вважалося забезпечення найвищого блага для людини, тобто щасливого і безпечного життя. Відси й походить вислів: «благо народу – вищий закон» (Таранов, 2000).

Для розуміння інституту надзвичайних режимів необхідно досліджувати формування та розвиток правових засад особистої свободи людини. Ці правові засади включають природні права людини на життя, свободу, свободу слова, свободу переконань, право на самозахист та інші. Вивчення обмежень цих прав є так само важливим, як і самі права.

Визнання права на здоров'я кожної людини є невід'ємною частиною багатьох конституційних систем. Сучасне розуміння правової відповідальності держави за здоров'я громадян ґрунтується на природному праві кожної людини на життя і здоров'я, а не лише на економічних переконаннях.

Згідно з сучасними уявленнями, здоров'я населення є показником соціально-культурного розвитку суспільства та якості життя. Враховуючи той факт, що здоров'я є не лише цінністю кожної окремої людини, але й спільним надбанням суспільства та держави, питання про забезпечення охорони здоров'я через використання спеціальних правових режимів є дуже актуальним. Ці питання розглядаються в численних міжнародних документах, що були прийняті такими організаціями, як Генеральна Асамблея ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітня медична асоціація, Всесвітня асоціація психіатрів, Рада Європи і т.д. В Статуті ВООЗ зазначається, що уряди несуть відповідальність за здоров'я своїх громадян, і ця відповідальність вимагає прийняття відповідних соціальних заходів у галузі охорони здоров'я (Статут, 2018). У міжнародних документах охорона здоров'я визнана як ключовий аспект, який потребує значних фінансових та інтелектуальних інвестицій для досягнення загального процвітання та економічного розвитку будь-якої країни (Гомон, 2018). У своїй доповіді, Всесвітня організація охорони здоров'я заявляє, що протягом останніх 30 років більшість країн Європейського регіону використовує стратегію «Здоров'я для всіх» як основу своєї політики у галузі охорони здоров'я.

Здоров'я населення є одним з основних аспектів людського розвитку та благополуччя. Визнання важливості забезпечення здоров'я на міжнародному рівні привело до розробки спеціальних правових режимів, які мають на меті захист прав та інтересів людей у сфері охорони здоров'я. Ці режими встановлюють правила, стандарти та процедури, спрямовані на покращення стану здоров'я націй і забезпечення рівного доступу до якісної медичної допомоги.

Однією з найважливіших міжнародних інституцій, яка може рекомендувати встановлення спеціальних правових режимів забезпечення здоров'я населення країни, є Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), яка є спеціалізованою агенцією Організації Об'єднаних Націй у сфері охорони здоров'я. ВООЗ координує та сприяє розвитку міжнародних зусиль щодо поліпшення здоров'я населення, боротьби зі захворюваннями та забезпечення якісної медичної допомоги. Організація встановлює стандарти та рекомендації з питань охорони здоров'я, координує відповідь на глобальні загрози здоров'ю, такі як епідемії та пандемії, та сприяє міжнародному співробітництву в галузі медицини та наукових досліджень.

Ще одним важливим спеціальним інструментом, де передбачається спеціальні заходи забезпечення здоров'я населення, є Міжнародна конвенція з прав людини, яка визнає право на найвищий досяжний стан фізичного та психічного здоров'я. Ця конвенція встановлює зобов'язання держав щодо забезпечення доступу до медичної допомоги, превентивних програм та інших заходів, спрямованих на поліпшення стану здоров'я населення. Вона також запобігає дискримінації у сфері охорони здоров'я та визнає право на консультування, інформацію та участь громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхнього здоров'я.

Крім того, важливою інструментом спеціальних правових режимів є міжнародні стандарти у сфері фармацевтики та наркотиків. Наприклад, Конвенція ООН про наркотичні засоби встановлює систему міжнародного контролю за виробництвом, розповсюдженням та вживанням наркотичних засобів з метою забезпечення громадського здоров'я та запобігання зловживанню наркотиками. Цей режим сприяє контролю над наркотиковою ситуацією в міжнародному масштабі та забезпеченню доступу до лікарських препаратів, необхідних для здоров'я населення.

Спеціальні правові режими забезпечення здоров'я населення в міжнародному праві грають важливу роль у поліпшенні стану здоров'я людей, запобіганні захворюванням та забезпеченні доступу до якісної медичної допомоги. Вони сприяють розвитку міжнародного співробітництва, обміну досвідом та передачі технологій у галузі охорони здоров'я, що має вирішальне значення для сталого розвитку суспільств і забезпечення добробуту всього людства.

У світі існують різноманітні загрози для здоров'я населення, такі як епідемії та пандемії захворювань, які можуть швидко поширюватись між країнами. З метою захисту громадського здоров'я та запобігання поширенню захворювань використовуються спеціальні правові режими, серед яких особливе місце займає карантинний правовий режим в міжнародному праві.

Карантинний правовий режим – це система заходів, законодавчих актів та процедур, спрямованих на запобігання поширенню захворювань та контроль над епідеміями шляхом обмеження руху людей, вантажів, транспорту та інших об'єктів, які можуть стати джерелом інфекції. Карантинні заходи можуть бути застосовані як на національному рівні, так і на міжнародному рівні.

Міжнародне право надає основу для встановлення карантинного правового режиму. Однією з ключових угод, яка регулює питання карантину, є Міжнародна конвенція з охорони здоров'я (2005 р.), прийнята Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). Ця конвенція надає основні принципи та встановлює стандарти для реагування на глобальні загрози здоров'ю та здійснення карантинних заходів.

Згідно з Міжнародною конвенцією з охорони здоров'я, країни мають право приймати карантинні заходи для запобігання поширенню захворювань та захисту свого населення. Однак такі заходи повинні бути обґрунтованими науковими доказами, пропорційними та необхідними. Країни повинні також співпрацювати між собою та з ВООЗ для обміну інформацією, координації заходів та забезпечення ефективного реагування на глобальні загрози здоров'ю.

Карантинний правовий режим в міжнародному праві також передбачає встановлення міжнародних стандартів та процедур для міжнародних транспортних засобів, таких як літаки та судна, з метою контролю над поширенням захворювань через міжнародні кордони. Наприклад, Міжнародна організація цивільної авіації (МОКА) встановлює стандарти та рекомендації щодо здоров'я та безпеки в авіації, включаючи карантинні заходи.

Карантинний правовий режим в міжнародному праві має на меті забезпечення безпеки та захисту здоров'я населення в умовах епідемічних загроз. Він встановлює правову базу для прийняття обмежувальних заходів та контролю над поширенням захворювань на національному та міжнародному рівнях. Правильна і ефективна реалізація карантинного правового режиму вимагає співробітництва, координації та обміну інформацією між країнами та міжнародними організаціями з метою забезпечення ефективного реагування на загрози для здоров'я населення.

Однією з найбільш актуальних загроз для здоров'я сучасного світу є епідемії та пандемії захворювань. З метою захисту громадського здоров'я та контролю над поширенням захворювань існує протиепідеміологічний правовий режим в міжнародному праві.

Протиепідеміологічний правовий режим включає в себе набір норм, принципів, стандартів та процедур, які спрямовані на запобігання, виявлення, контроль та ліквідацію епідемій та пандемій. Один з ключових органів, що координує міжнародні зусилля у сфері протиепідеміології, – Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). ВООЗ здійснює нагляд за епідеміологічною ситуацією в світі, сприяє співробітництву країн у попередженні та ліквідації захворювань, розробці стратегій контролю та проведенні міжнародних програм вакцинації.

Міжнародне право надає основу для встановлення протиепідеміологічного правового режиму. Однією з найважливіших угод в цій сфері є Міжнародна конвенція з охорони здоров'я (2005 р.), яку прийняла ВООЗ. Ця конвенція встановлює норми і принципи, які спрямовані на попередження, виявлення, контроль та реагування на загрози для здоров'я, включаючи епідемії та пандемії. Вона зобов'язує країни співпрацювати між собою та з ВООЗ у сфері протиепідеміології, обмінюватися інформацією, координувати заходи і спільно реагувати на загрози здоров'ю.

Протиепідеміологічний правовий режим передбачає встановлення механізмів контролю та нагляду за здоров'ям на кордонах, включаючи впровадження медичних оглядів, обов'язкових вакцинацій, контролю за переміщенням людей та вантажів. Країни мають право встановлювати тимчасові обмеження та заходи на випадок епідемічної небезпеки з метою захисту свого населення. Однак такі обмеження повинні бути обґрунтованими, пропорційними та відповідати міжнародним нормам та принципам.

Протиепідеміологічний правовий режим в міжнародному праві має на меті забезпечити ефективний контроль та протидію поширенню захворювань у міжнародному масштабі. Це досягається через спільні зусилля країн, міжнародних організацій та наукових спільнот у сфері протиепідеміології, обміну інформацією, координацію заходів та співпрацю. Протиепідеміологічний правовий режим відіграє важливу роль у попередженні епідемій та пандемій, захисту здоров'я населення та забезпеченні безпеки глобального співтовариства.

За результатами проведеного дослідження необхідно сказати, що здоров'я населення є глобальною світовою проблемою, яка вимагає спільних зусиль усіх країн та міжнародних організацій. Зазвичай в галузях публічного міжнародного права існує чітке виділення конкретного правового режиму. Ці режими використовуються для правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет відповідних галузей. Переважно правовий режим пов'язується з проблемами державотворення, державним режимом і ідеологією. Ця категорія була особливо властива адміністративному праву, яке пов'язувалося з державним управлінням та відповідними типами правового регулювання. Варто відзначити, що сам правовий режим не повністю зводиться до цих типів правового регулювання, а представляє ступінь жорсткості відповідного типу. Залежно від обставин, правовий режим може бути імперативним або диспозитивним, залежно від того, чи обмежує він, чи сприяє відповідному правовому регулюванню.

У зв'язку з перетвореннями, що відбуваються у всіх сферах суспільного життя нашої країни, також необхідно змінювати сутність та призначення багатьох галузей права. Вони повинні базуватися на людиноцентричній ідеології права, де головним пріоритетом є забезпечення та реалізація законних прав та інтересів людини.

З метою запобігання поширенню захворювань та забезпечення громадського здоров'я можуть запроваджуватися протиепідеміологічні та карантинні заходи, які регулюються міжнародним правом.

Протиепідеміологічні заходи орієнтовані на попередження, виявлення та контроль епідемій та пандемій. Вони включають в себе набір стратегій, методів та процедур, спрямованих на протидію поширенню захворювань усередині країни та міжнародно. Такі заходи можуть включати обмеження переміщення людей, впровадження медичних оглядів, вакцинацію, вживання гігієнічних заходів та інші профілактичні дії.

Міжнародне право надає основу для встановлення протиепідеміологічних заходів. Міжнародна конвенція з охорони здоров'я (2005 р.), яку прийняла Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), є одним з ключових документів, що регулюють цю сферу. Конвенція визначає принципи співробітництва між країнами у сфері протидії епідемічним загрозам та встановлює стандарти для застосування протиепідеміологічних заходів.

Карантинні заходи, у свою чергу, спрямовані на обмеження поширення захворювань шляхом ізоляції та контролю над переміщенням людей, тварин та вантажів через міжнародні кордони. Карантинні правила встановлюються відповідно до міжнародних норм та стандартів з метою забезпечення безпеки та захисту здоров'я населення. Ці заходи можуть включати обов'язкову ізоляцію, медичний контроль, тимчасове припинення міжнародного туризму та інші обмеження.

Протиепідеміологічні та карантинні заходи в міжнародному праві мають важливе значення для забезпечення безпеки та захисту здоров'я населення. Однак вони повинні бути обґрунтованими, пропорційними та відповідати міжнародним стандартам та принципам. Країни повинні співпрацювати між собою та з міжнародними організаціями, такими як ВООЗ, для обміну інформацією, координації заходів та забезпечення ефективного реагування на епідемічні загрози.

Список використаних джерел:

1. Кузніченко С.О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель. Монографія. Одеса: ОДУВС. 2011. с. 85–87.
2. Таранов П.С. 150 мудрецов и философов (Жизнь. Судьба. Учение) : Интеллект. энцикл. словарь. Симферополь, Запорожье: «Нарус-М». – 2000. с. 347.
3. Ситенко О. Р. Формування державної політики з охорони здоров'я в Україні // *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2014. – № 2 (60). – 267 с.
4. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я. Основні документи, сорок перше видання. Всесвітня організація охорони здоров'я. – Женева. – 1998. https://zakon.cc/law/document/read/995_599
5. Гомон Д.О. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення охорони здоров'я в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – Одеса. – 2018. – 205 с. https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/Disertatsiya_Gomon-Daryi-Olegivni.pdf
6. Доповідь про стан охорони здоров'я у світі. Системи охорони здоров'я: покращення діяльності. Всесвітня організація охорони здоров'я. ООН. Женева, 2000. 232 с. <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/whr2010.pdf>

References:

1. Kuznichenko S.O. (2011). Nadzvychayni administratyvno-pravovi rezhymy: zarubizhnyi dosvid ta ukrainska model [Extraordinary administrative and legal regimes: foreign experience and the Ukrainian model]. Monograph. Odesa. 324 p. [in Ukrainian].
2. Taranov P.S. (2000). 150 mudretcov i filosofov (Zhizn'. Sudl'ba. Uchenie). [150 sages and philosophers (Life. Destiny. Learning): Intellect. encycloped. slovar']. Simferopol, Zaporozhye: Narus-M. 848 p. [in Russian].
3. Sytenko O.R. (2014). Formuvannya derzhavnoyi polityky z okhorony zdorovl'ya v Ukrayini. [Formation of state policy on health care in Ukraine]. *Visnyk social'noyi gigiyeny ta organizatsiyi okhorony zdorovya Ukrayiny/ №. 2 (60)*. 267 p. [in Ukrainian].
4. Statut (Konstytutciya) Vsesvitnyoi organizatsii okhorony zdorovya. [Statute (Constitution) of the World Health Organization]. Osnovny dokumenty, sorok pershe vydannya. Vsesvitnyoi organizatsii okhorony zdorovya. Zheneva. 1998. https://zakon.cc/law/document/read/995_599 [in Russian].
5. Gomon D.O. (2018). Administratyvno-pravove ta organizatsine zabezpechennya okhorony zdorovya v Ukrayini. [Administrative, legal and organizational provision of health care in Ukraine]. *Dysertatsiya na zdobuttya naukovogo stupenya kandydata yurydychnykh nauk*. Odesa. 205 p. https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/Disertatsiya_Gomon-Daryi-Olegivni.pdf [in Ukrainian].
6. Dopovid' pro stan okhorony zdorov'ya u sviti. Systemy okhorony zdorov'ya: pokrashchennya diyal'nosty. [Report on the state of health care in the world. Systems of health care: improvement of activity]. World Health Organization. OON. Geneva, 2000. 232 p. <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/whr2010.pdf> [in Russian].